

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ, ФИЛОСОФСКИ
ФАКУЛТЕТ, КАТЕДРА ИСТОРИЯ НА ФИЛОСОФИЯТА

АВТОРЕФЕРАТ

НА

ДИСЕРТАЦИЯ

*За придобиване на образователна и научна степен доктор по професионално
направление 2.3 Философия (Съвременна философия)*

Дума и понятие: Лудвиг Витгенщайн и Робърт Брандъм

Научен Ръководител:
проф. дфн. Александър Кънев

Докторант:
Борис Руменов Панков

Дисертационният труд е обсъден и одобрен за защита на заседание катедра История на Философията към Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски”, състояло се на

Защитата на дисертационния труд ще се състои на

в зала № на СУ, „Св. Климент Охридски” пред жури в състав:

1. проф. дфн АЛЕКСАНДЪР МЕТОДИЕВ КЪНЕВ, СУ
2. проф. дфн АНЕТА ГЕОРГИЕВА КАРАГЕОРГИЕВА, СУ
3. проф. д-р ВИХРЕН ЯНАКИЕВ БУЗОВ, ВТУ
4. доц. д-р ЗЛАТКО НИКОЛАЕВ СТОЯНОВ, СУ, пенсионер от 2008 г.
5. доц. д-р РОСЕН ЛЮБОМИРОВ ЛЮЦКАНОВ, БАН

Дисертационният труд е с обем 180 страници и се състои от увод, две части, заключение, библиография и две приложения. Библиографията съдържа 106 заглавия на български и английски.

Съдържание на автореферата:

1. Съдържание на дисертационния труд.....	4
2. Предмет, цели и актуалност на изследването.....	5
3. Методология.....	7
4. Кратко изложение на дисертационния труд.....	9
5. Заключение.....	15
6. Приноси на изследването.....	18
7. Публикации по темата на дисертационния труд.....	19
8. Библиография към дисертационния труд.....	20

Съдържание на дисертационния труд

Увод	3
Мотивация	3
Предмет и Методология	7
Цели и приноси	9
1. Глава първа: Значението като употреба и лингвистичният обрат на Лудвиг	
Витгенщайн	11
1.1 Началото на новата езикова парадигма – Логико-философски трактат.....	11
1.2 Философски изследвания – корените на прагматистката парадигма	22
1.3 Динамика на езиковите игри	36
1.4 Витгенщайн през призмата на Крипке. Личен език, следване на правило и скептическият парадокс	48
1.5 Към инференциална структура на понятията. Паралели между Витгенщайн и теория на понятията	59
2. Глава втора: Робърт Брандъм: инференциалната семантика и нормативният прагматизъм	71
2.1 Проектът на Брандъм в <i>Да се направи експлицитно</i>	71
2.2 Наследството на Витгенщайн. Брандъм срещу регулизма и регуларизма	80
2.3 Инференциалисткия подход на Брандъм	87
2.4 Прагматизмът на Брандъм: Обективност, истина и зависимостта им от следенето на резултата в дискурсивната практика	107
2.5 Обобщение на модела на Брандъм и основните му проблеми.....	130
2.6 Към Инференциална структура на понятията. Паралели между Брандъм и теорията на понятията.....	141
Заклучение	155
Библиография.....	159
Приложение 1.....	171
Приложение 2.....	171

Предмет, цели и актуалност на изследването

Предмет на изследването са „дума” и „понятие” във философските модели на Лудвиг Витгенщайн и Робърт Брандъм. Връзката между двете и проблематиката при достигане до значението на думите се разглежда както във философската традиция така и в теория на понятията в когнитивната наука. Лингвистичният обрат осъществен от Витгенщайн насочва вниманието към езика, а в последствие представата за значението като употреба включва ролята на контекста, езиковите игри и прагматиката като определяща смисъла. Поради това като обекти на изследването се явяват езиковите игри, аргументацията срещу личния език и проблемът при следването на правило при Витгенщайн. Съответно при Брандъм обекти на изследването са предложеното от него решение на проблемите свързани с регулизма и регуларизма, инференциално-ролевата семантика и нормативния прагматизъм. Друг обект на изследването са някои от водещите теории на понятията като Класическата, Прототипната, Теория на теорията и Прокситипната. Те предлагат структури на понятията, които включват взаимоотношения между думите и значенията им.

Целта на изследването е да се разгледат причините довели до изоставяне на старите представи на значението като есенциалистка същност и стриктно референциалната връзка между дума и значение и да се потърсят сходства между наличието им във философската сфера и тази на когнитивната наука. Историко-философската реконструкция на прехода от ранния Витгенщайн към късния Витгенщайн (наричан също прото-прагматист) към цялостния аналитичен прагматизъм на Брандъм и инференциалната структура на понятията цели да предостави база за сравнение между философския прогрес и този на когнитивната наука.

Друга цел е да се изследва значимостта и ролята на паметта при боравене с понятия. В традицията на теория на понятията паметта заема основна роля в някои от по-скорошните теории като Прокситипната. Така ще се изследва и евентуалната значимост на паметта ако бъде приложена към инференциалния модел на Брандъм.

Тези проблеми намират своята актуалност в множеството дискусии водени в момента върху моделът на Брандъм, а той от своя страна е базиран до голяма степен на философското наследство на Витгенщайн. Ситуирането на значението като социална практика и изцяло подвластно на общностните конвенции предлага множество силни аспекти, но идва и със своите слабости като дефлационисткият подход към истината, семантичните проблеми на холистичния подход и т.н. Именно тези нови проблеми са повод за множеството критики отправени към Брандъм, основните от които са разгледани в настоящото изследване. От своя страна теориите на понятията продължават да се развиват, като и при тях може да се наблюдава едно отчетливо отстъпление от по-стриктно дефиниционните, дескриптивни теории на понятията в полза на повече гъвкавост в по-модерните теории. Връзката между двете дисциплини е актуална като обект на изследването, защото тези дисциплини често се застъпват, както в случаи като критиките на Джери Фодор към Брандъм или заимстването на идеи от Витгенщайн на Еленор Рош за изграждането на прототипната теория на понятията.

Методология

Методологията няма да бъде сравнително изследване между Витгенщайн и Брандъм, а ще бъде историко-философска реконструкция на основните моменти довели до промените от репрезентационистко към инференциално разглеждане на значението. Ранният Витгенщайн ще бъде представен чрез разглеждане на *Логико-философски трактат* и причините довели до езиковия обрат. Ще бъдат разгледани и проблемите, с които Витгенщайн се среща и не успява да реши чрез инструментариума наличен в *Трактата*. Това ще бъде използвано като отправна точка за представянето на философския му модел във *Философски изследвания*. От това ще последва една реконструкция на основните моменти в Изследванията, които в последствие ще бъдат значими и за модела на Брандъм. Причините за невъзможността на личния език ще бъдат представени, включително през призмата на Крипке за да се демонстрира разнообразието от възможни прочети на тази проблематика.

В последствие ще направя реконструкция на основните елементи в модела на Брандъм включващи предложеното решение за проблемите, пред които се изправят регулизма и регуларизма; ролята на общността като санкционираща отклонението от нормите на употреба определящи значението в дискурсивната практика; дефлационисткото разбиране за истината в една семантика, изцяло определяна от прагматиката; моделът за следене на резултата в дискурсивната практика; и проблемите, с които всеки холистки семантичен модел се сблъсква. Тъй като дискусиите около модела на Брандъм нарастват ежедневно, ще се спра на някои от основните или най-често срещаните критики отправяни към него, както и отговорите на самия Брандъм.

В края на всяка глава ще анализирам приликите между моделите на разглеждания автор и конкретни теории на понятията, като ще се

анализират не само прилики, но и насоката на развитие на всяка от двете дисциплини. Ще бъдат потърсени съответствия не само във формулировките, но и при проблемите, с които се срещат двете дисциплини. Така ще се начертае вектор на развитие в историко-философски аспект както във философската традиция, така и при теория на понятията. Ако векторите се окажат паралелни, това ще допринесе за установяването на допирни точки между двете дисциплини, като в следствие ще могат да се заимстват и решения на проблеми налични и в двете сфери.

Кратко изложение на дисертационния труд

За постигането на горепосочените цели ще бъде необходимо не просто да се разгледат проблематиките, а те следва да бъдат разположени във времето като се разгледа процесът им на развитие и причините да поемат по насоката по която са поели. Поради това в първа глава ще разгледам Витгенщайн и преходът от ранния към късния му период, като в следствие това ще се използва за отправна точка, върху която Брандъм да базира голяма част от своята философия. Така ще може да бъде разгледан процесът на развитие както при философията, така и при теория на понятията паралелно.

Глава първа е посветена на Лудвиг Витгенщайн и цели да илюстрира първоначалните стъпки в представата за значението като употреба. В първа част ролята на ранния Витгенщайн и *Логико-философски трактат* се използва като отправна точка за разгръщане на идеите от късния му период. Лингвистичния обрат насочва философското внимание към анализ на езика вместо към епистемологически анализ на познанието. Макар и до голяма степен *Трактата* да запазва есенциалистките и репрезентационалистките традиции предхождащи го той играе важна роля в последвалия преход към късния период на Витгенщайн. Още в тези ранни стадии могат да се забележат прилики с някои от първоначалните теории на понятията като Класическата, дефиницията на която включва директни референции между думи и обекти.

Част втора предлага реконструкция на основните идеи на *Философски изследвания* и описва проблемите, с които Витгенщайн не е успял да се пребори използвайки методологията на *Трактата*. Проблеми като цветовият показват, че значението има динамичен характер и отношението между дума и значение варира в зависимост от контекста.

Това полага основите за разглеждане на значението като контекстуално зависимо и Витгенщайн достига до понятието за езикова игра. Тъй като правилата на различните езикови игри променят самите значения на думите участващи в тях и единствено правилната употреба може да ги определи еднозначно в дадения контекст, може лесно да се забележат пълноначалните стъпки към един прагматистки проект.

Трета част описва динамичният характер на езиковите игри. Те могат да се изменят в процеса на практикуването им и следователно използваните в тях понятия също подлежат на промяна, като същевременно това не пречи на смислената и пълноценна комуникация между участниците. Целта на тази част е да илюстрира динамичния характер на понятията, защото това е в директно противоречие със статичната натура на репрезентационистката традиция. В този случай динамиката трябва да се разбира като постепенна промяна, като така не се изпада в хаотичност и произволност на значенията в езиковите игри. Тази постепенна промяна може да бъде осъществена, защото според Витгенщайн именно нашите конвенции относно правилата на езиковите игри са определящи за значението. Самият термин „езикова игра” е толкова всеобхватен, че може да представлява цял набор от дейности извършвани посредством конвенция между участниците чрез съгласувани правила. Поради тази динамичност на езиковите игри участниците могат да изменят дадени понятия в самия процес на игра, което показва, че водещ и определящ е субекта, а не езиковата игра.

След като на преден план е изведен субекта и неговото интерактивно отношение спрямо другите субекти с цел конвенционална съгласуваност, то от тук следва въпросът, дали е възможен личния език, на което Витгенщайн отговаря отрицателно. Тъй като създаването и съгласуването с правила е социална дейност това прави всякакви опити за създаване на личен език безсмислени поради наличието на един единствен участник без

връзка с общност. Част трета е посветена на интерпретацията на Саул Крипке върху аргумента за частния език и следването на правило на Витгенщайн. Целта на тази част е двуостра. От една страна, ако личен език е невъзможен, то всяка теория на понятията, която не е в състояние да акомодира социалният аспект би изгубила смисъл. От друга страна проблемът за следването на правило е проблем, с който Брандъм опитва да се пребори преди да навлезе в дълбочината на своя проект в *Да се направи експлицитно*. За Брандъм нормативния характер на нашите когнитивни взаимоотношения трябва да превъзмогне същия парадокс на безкрайния регрес на правила (или норми). В тази част съм представил няколко от опонентите и пропонентите на Крипкевият прочит на Витгенщайн, като целта е да се положат основите, върху които Брандъм ще предложи свое собствено решение на парадокса, като среден път между регулизма и регуларизма.

В последната пета част от първа глава разглеждам паралелите между двата етапа на философията на Витгенщайн и съответстващите им теории на понятията. Интересното тук е, че и в двата случая преход се осъществява от по-стриктна дефинираност на понятието, референциалност и репрезентационистка структура, към по-гъвкава форма включваща контекста на употреба като определящ за значението. Така, в самата употреба се разкриват понятийни функции, които извън подобна контекстализираност или езикова игра не биха могли да бъдат обяснени. Такъв е случаят в Прототипната теория на понятията, който има немалко сходства с късния Витгенщайн. Една от основните дефиниции на прототипната теория на понятията е, че голямо количество понятия притежават така нареченият „ефект на типичността“. С други думи при една абстрактна група понятия като „плод“ различните агенти определят като по-типични или по-малко типични едни и същи представители в зависимост от тяхната наличност в дадената биосфера. Тази типичност не

може да бъде обяснена освен като специален случай на езикова игра изцяло базиран на употребата.

Глава втора цели да проследи основни моменти от проекта на Брандъм в *Да се направи експлицитно*, като покаже какво е заимствано от Витгенщайн, как то е доразвито и разбира се, намира ли своя аналог в теория на понятията.

Част първа разглежда целите, които Брандъм е поставил пред себе си и своята голяма творба. *Да се направи експлицитно* описва необходимостта да се направи експлицитно онова, което е имплицитно в практиката. Това е и решението, което Брандъм предлага на проблемът за безкрайния регрес. Според него, когато Витгенщайн казва, че трябва да има правило, което да не бъде следвано въз основа на тълкуване, той има предвид точно експлициране на правила имплицитно загатнати в нашите практики.

Втора част разглежда стремежа на Брандъм да избегне проблемите на регулизма и регуляризма. И двата подхода се срещат с препятствието на регресът при следване правило описан от Витгенщайн. От една страна регулизмът предполага, че критериите за коректност се базират изцяло на правила, което води до безкраен регрес и прекомерен рационализъм. От друга страна регуляризма предполага, че правилно е онова, което регулярно се среща в поведенческите специфики на индивидите, но според Брандъм така се залага твърде много на натуралистичен подход. Проблемът тук е, че всяко поведение може да бъде разглеждано като регулярно в даден контекст и поради това не може да бъде използвано като критерий за правилност. Решението на Брандъм е разширяване на регуларисткия подход като се добави преценка за коректност от страна на общността и така регулярното бъде разгледано като нормативно.

След това въвеждане на общността като решаващ фактор за разграничаването между това как нещата са и как те би следвало да бъдат,

Брандъм развива своя инференциален модел, описан в част трета. Концептуалната съдържателност на всяко твърдение се определя като зависима от инференциалната роля която тя играе в дискурсивната практика. Според Брандъм чрез проследяване на инференциите ние можем да различим отклонения от нормите в дискурсивната практика и да наложим санкции. Тоест ние сме способни да проследяваме деонтичните статуси на събеседниците си и да заемаме деонтични нагласи спрямо тях

Така, чрез полагане на семантиката в такъв социален модел критериите за правилност се определят, не от някакъв външен фактор за истинност или коректност, а от възприемането им като правилни от участниците. Част четвърта описва прагматисткия подход на Брандъм, и дефлационисткия му подход към истината и проблемът за обективността. Това е и частта от неговия проект, която бива критикувана най-често. Описването на критериите за истинност и обективност като производни на нашите дейности при възприемането им като такива изглежда отнема от тяхната същност. Ако истинно е онова, което просто бива считано за такова посредством обществена конвенция, то всичко може да бъде считано за истинно при правилните обстоятелства. За Брандъм това не представлява проблем, тъй като макар и общността да може да бъде в грешка спрямо онова, което счита за истинно, то нашата обвързаност със света и материалните инференции, както и стремежът ни към коректност при дискурсивната практика са в състояние да идентифицират грешката. Този процес се извършва чрез така нареченото „следене на резултата”. При него всеки от събеседниците следи освен своите, така и чуждите ангажираности с дадени твърдения, следствията от тях, коректността им, както и това дали изобщо събеседникът има основание да се ангажира с дадено твърдение. Подобен модел може да бъде осъществен само при наличие на инференциална структура на понятията.

Тъй като проектът на Брандъм бива често дискутиран, пета част е посветена на някои от най-важните критики отправени към него, както и отговорите на самия Брандъм. Забележките, които колегите му имат, се простират от неправилно тълкуване на Витгенщайн (в каквото го упреква колегата му Джон МакДауъл), до неспособността на инференциалния модел да предложи решение на композиционалността на понятията (Джери Фодор) до множество критики относно дефлационисткия му подход към истинността и т.н.

Последната шеста част цели да начертае паралелите между инференциално-ролевата семантика на Брандъм в контекста на прагматизма и някои от дефинираните през последните години теории на понятията като Теория на теориите и Теорията на прокситиповете. Така при Теория на теорията може да се наблюдава много сходна инференциална структура на понятията тъй като там те биват разглеждани като теоретични структури включващи взаимоотношенията между отделните елементи, коректни и некоректни предпоставки и следствия и други елементи с инференциален характер.

Заклучение

В следствие на така разгледаните философски модели и начертаните паралели с някои от водещите теории за понятията от когнитивната наука може ясно да се види как двете науки макар и да се развиват отделно, се срещат с подобни проблеми и достигат до подобни решения. И наистина всяка една има своите предимства. В статията си „Как аналитичната философия не успя да изпълни дълга си към когнитивната наука” Брандъм твърдо отстоява позицията, че философията е една крачка пред когнитивната наука именно поради въвеждането на социалния аспект при дефинирането на понятия определянето на значения. Това обаче не е цялостната история. Макар и прагматизмът на Брандъм да насочва вниманието си изрично към дискурсивната практика и към това какво ние правим когато възприемаме нещо за правилно и изграждаме съответните инференции, когнитивната наука не остава без своите приноси. Тъй като там се разглеждат не употребяващите понятията агенти, а се търси структурата на понятията, не е изненадващо, че се достига до ценни заключения. С други думи когнитивната наука предлага отговор на въпросът „Що е понятие?”, а прагматистки философски модели като този на Брандъм отговарят на „Как се използва понятие?” и „Какво правим когато използваме понятия?”. За да придобием пълна представа за понятията е полезно да се търси отговор на всички тези въпроси. Един от изводите, до които достигнах в това изследване е, че макар и да се развиват самостоятелно една от друга, двете дисциплини имат множество допирни точки. И не само това, а развитието им до голяма степен се движи в подобна насока, а именно към все по-гъвкава представа за понятията. Преходът от директно референциално отношение между дума и значение към инференциално такова е предприет за да се решат проблеми подобни на тези довели до преходът от Класическата теория на понятията към

Прототипната към Теория на теорията и т.н. Различните перспективи на двете дисциплини могат да се обогатят ако заимстването на идеи се засили. Казано чрез термините на Брандъм: може да се достигне до продуктивна дискурсивна практика между аналитичната философия и когнитивната наука ако те се ангажират в една обща дискурсивна практика и взаимно следене на резултата.

В рамките на това изследване основният елемент който изпъкна като наличен в теория на понятията, но не и в модела на Брандъм бе паметта. В Прокситипната теория на понятията (която борави с инференциални връзки, т.е. е най-близо до модела на Брандъм) се дава обяснение как наличните в паметта инференции преминават към активна употреба в краткосрочната памет въз основа на ситуацията и контекста на употреба. Това е един вид сливане на структурата на понятието (когнитивна наука) и процесът на употребата му (прагматисткия подход от философията на Брандъм) за да се получи по-цялостна картина.

Аз смятам, че моделът на Брандъм може да бъде успешно обогатен ако бъде разгледана ролята на паметта в дискурсивната практика. Всяка философска система, която поставя индивида на централна позиция като действащо лице трябва да вземе предвид и неговите когнитивни способности и ограничения защото инференциите не съществуват в нищото до момента им на употреба в дискурсивната практика, а напротив, те съществуват в паметта от където биват извлечани при необходимост. Такъв модел вече съществува в когнитивната наука под формата на Теория за прокситиповете на Джеси Принц. При него индивида може да притежава дадено понятие без то да бъде активно в работната памет. Тогава кога то бъде активирано то се превръща в прокситип репрезентиращ дадена категория налична в дългосрочната памет. Ако същия принцип бъде приложен към инференциалния модел това би разрешило редица от проблемите му. Например трудностите при

първоначалното научаване на език в една холистка семантична система не би представлявал проблем, тъй като дадени елементи могат да бъдат запазвани в паметта докато индивидът не ги обвърже в инференциална мрежа от отношения с други понятия. Брандъм дава именно такова решение на този проблем, но без да разглежда паметта изрично като важна част от когнитивната функция. Проблемът за композиционалността на понятия с инференциална структура също би бил частично решен, защото като налични инференции биха се явили всички запаметени, а не само наличните в контекста на дадената дискурсивна практика или езикова игра.

Подобно разширение на понятийния апарат на Брандъм би не само допринесло за улесняване справянето с проблемите присъщи за инференциално-ролевата семантика, но би начертало и пореден паралел между философията и когнитивната наука. Популярността на Брандъм в днешно време предразполага към множество дискусии включително и интердисциплинарни. Несъмнено той е автор, който ще бъде анализиран дълго след времето си и аз смятам, че българската философска традиция има с какво да допринесе към темата.

Приноси на изследването

1. Историко-философски прочит на развитието на прагматизма от Лудвиг Витгенщайн до Робърт Брандъм и обвързаността му с философското разбиране на значенията като дефинирани от практиката ни в социален, а не в есенциалистски аспект.
2. Начертаване на паралели между развитието и промяната във водещи теории на понятия от когнитивните науки и представите за думи, понятия и значения във философията от Витгенщайн до Брандъм.
3. Експлициране на приликите в развитието на тези два процеса като паралелни и теоретизиране причините за това.
4. Въвеждане на част от основната терминологията от проекта на Робърт Брандъм в *Да се направи експлицитно* на български език.
5. Проследяване причините за извеждане на ролята на паметта като фактор в някои от последните теории на понятията като прокситипната теория на понятията в когнитивната наука
6. Предлагане на ролята на паметта като важен фактор в изграждането на инференциално-ролеви семантичен модел като този на Брандъм. Разглеждане на възможните решения, които подобно разширяване на модела може да предложи относно проблеми стандартни за холистко-прагматистки семантичен модел.

Публикации по темата на дисертационния труд

1. Прокситипове, умозаклучения и контекст. // *Философски алтернативи*, 2011, № 6, с. 72-75.
2. Към инференциална структура на понятията. // Електронен журнал *Хоризонти*, 2013, № 4, <<http://nis-su.eu/Common/PublicPapers.aspx?JournalId=6>>

Библиография към дисертационния труд¹

- Богданов, Нено.** *Философията на Витгенщайн*. София, УИ „Св. Климент Охридски”, 1995.
- Витгенщайн, Лудвиг.** Бележки към основите на математиката. // Витгенщайн, Лудвиг. *Избрани съчинения*. Състав. Елена Панова; прев. Николай Милков. София, Наука и изкуство, 1988.
- Витгенщайн, Лудвиг.** Логико-философски трактат. // Витгенщайн, Лудвиг. *Избрани съчинения*. Състав. Елена Панова; прев. Николай Милков. София, Наука и изкуство, 1988.
- Витгенщайн, Лудвиг.** *Синята книга. Кафявата книга: Философски изследвания*. Прев. Благовест Моллов. София, КХ, 2006.
- Витгенщайн, Лудвиг.** Философски изследвания. // Витгенщайн, Лудвиг. *Избрани съчинения*. Състав. Елена Панова; прев. Николай Милков. София, Наука и изкуство, 1988
- Герганов, Енчо.** *Памет и смисъл*. София, Наука и изкуство, 1987.
- Карагеоргиева, Анета.** „Митът” за референциалността на значението [в съвременната философия на езика]. // *Philosophia Prima: Съвременни митове и философстване*, 2007, № 1, с. 127-140.
- Карагеоргиева, Анета.** *Философия на съзнанието*. София, ИК Библиотека 48, 2008.
- Кънев, Александър.** *Западната философия: Парадигми, революции, перспективи*. Ч. 2. *Епистемологическата парадигма и обратът към езика: Витгенщайн, Хайдегер, Гадамер, Дерида*. Стара Загора, Идея, 2007.
- Кънев, Александър.** *Смисъл и реалност: късният Витгенщайн и традиционната философия*. София, УИ „Св. Климент Охридски”, 2013.
- Aikin, Scott F.** Pragmatism, Experience, and the Given. // *Human Affairs*, Vol. 19, 2009, No. 1, p. 19-27.
- Baillargeon, Renee.** The Object Concept Revisited: New Directions in the Investigation of Infants' Physical Knowledge. // Margolis, Eric, and Stephen Laurence (eds.). *Concepts: Core reading*. Cambridge, Massachusetts, The MIT Press, 1999, p. 568-612. (First published in Granrud, E. (ed.). *Visual Perception and cognition in Infancy*. Hillsdale, New Jersey, Lawrence Erlbaum, 1993, p. 265-315.)

¹ Общо 105 заглавия

- Baker, G. P., and P. M. S. Hacker.** On Misunderstanding Wittgenstein: Kripke's Private Language Argument. // *Synthese*, Vol. 58, 1984, No. 3, Essays on Wittgenstein's Later Philosophy, p. 407-450.
- Bloom, Paul.** Intentionality and Word Learning. // *Trends in Cognitive Science*, Vol. 1, 1997, No. 1 (Review), p. 9-12.
- Brandom, Bob.** From Truth to Semantics: A Path through "Making It Explicit". // *Philosophical Issues*, Vol. 8, 1997, Truth, p. 141-154.
- Brandom, Bob.** Reply to Commentators: [Tomberlin, Macbeth, Lance]. // *Philosophical Issues*, Vol. 8, 1997, Truth, p. 199-214.
- Brandom, Robert.** A Binary Sheffer Operator Which Does the Work of Quantifiers and Sentential Connectives. // *Notre Dame Journal of Formal Logic*, Vol. 20, 1979, No. 2, p. 262-264.
- Brandom, Robert.** Action, Norms, and Practical Reasoning. // *Noûs*, Vol. 32, 1998, Supplement: Philosophical Perspectives, No. 12, Language, Mind, and Ontology, p. 127-139.
- Brandom, Robert.** *Animating Ideas of Idealism: A Senatic Sonata in Kant and Hegel*. The 2007 Woodbridge Lectures, Columbia University, 2007. <<http://www.pitt.edu/~brandom/currentwork.html>, 20.11.2010>
- Brandom, Robert.** *Articulating Reasons: An Introduction to Inferentialism*. Cambridge, Harvard University Press, 2000.
- Brandom, Robert.** *Between Saying and Doing: Towards an Analytic Pragmatism*. The 2006 John Locke Lectures, Oxford University, Oxford UK, 2006. <<http://www.pitt.edu/~brandom/locke/index.html>, 07.07.2010>
- Brandom, Robert.** Freedom and Constraint by Norms. // *American Philosophical Quarterly*, Vol. 16, 1979, No. 3, p. 187-196.
- Brandom, Robert.** Inferentialism and Some of Its Challenges. // Weiss, Bernard and Jeremy Wanderer (eds.). *Reading Brandom: On Making It Explicit*. Routledge, 2010, p. 159-180. (First published in *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. 74, 2007, No. 3 (Symposium), p. 651-676.
- Brandom, Robert.** Kantian Lessons about Mind, Meaning, and Rationality. // *The Southern Journal of Philosophy*, Vol. 44, 2006, No. 1, Special Issue: Spindel Supplement: Social Epistemology, p. 49-71.
- Brandom, Robert.** *Making It Explicit: Reasoning, Representing, and Discursive Commitment*. Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1994.

- Brandom, Robert.** Modality, Normativity, and Intentionality. // *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. 63, 2001, No. 3, p. 587-609.
- Brandom, Robert.** Perception and Rational Constraint: McDowell's "Mind and World". // *Philosophical Issues*, Vol. 7, 1996, Perception, p. 241-259.
- Brandom, Robert.** Platforms, Patchworks, and Parking Garages: Wilson's Account of Conceptual Fine-Structure in *Wandering Significance*. // *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. 82, 2011, No. 1 (Special Symposium), p. 183-201.
- Brandom, Robert.** Précis of Making It Explicit. // *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. 57, 1997, No. 1 (Book Symposium), p. 153-156.
- Brandom, Robert.** *Reason in Philosophy: Animating Ideas*. Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 2009.
- Brandom, Robert.** Replies. // *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. 57, 1997, No. 1, p. 189-204.
- Brandom, Robert.** Reply to Bob Hale and Crispin Wright's "Assestibilist Truth and Objective Content: Still Inexplicit?" // Weiss, Bernard and Jeremy Wanderer (eds.). *Reading Brandom: On Making It Explicit*. Routledge, 2010, p. 360.
- Brandom, Robert.** Reply to Jeremy Wanderer's "Brandom's Challenges". // Weiss, Bernard and Jeremy Wanderer (eds.). *Reading Brandom: On Making It Explicit*. Routledge, 2010, p. 315.
- Brandom, Robert.** Reply to Jerry Fodor and Ernest Lepore's "Brandom Beleaguered". // Weiss, Bernard and Jeremy Wanderer (eds.). *Reading Brandom: On Making It Explicit*. Routledge, 2010, p. 332-337.
- Brandom, Robert.** The Pragmatist Enlightenment (and Its Problematic Semantics). // *European Journal of Philosophy*, Vol. 12, 2004, No. 1, p. 1-16.
- Brandom, Robert.** The Social Anatomy of Inference. // *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. 53, 1993, No. 3, p. 661-666.
- Brandom, Robert.** Towards an Analytic Pragmatism. // Prien, Bernd, and David P. Schweikard (eds.). *Robert Brandom: Analytic Pragmatist*. Ontos Verlag, 2008, p. 13-47. (Münster Lectures in Philosophy, Vol. 10)
- Brandom, Robert.** Truth and Assertibility. // *The Journal of Philosophy*, Vol. 73, 1976, No. 6, p. 137-149.
- Brown, Bryson.** Skepticism About the Past and the Problem of Criterion. // *Croatian Journal of Philosophy*, Vol. 6, 2006, No. 17, p. 291-306.

- Brown, Harold I.** *Conceptual Systems*. Routledge, 2007. (Routledge Studies in the Philosophy of Science, No. 2).
- Brown, Harold I.** Sellars, Concepts and Conceptual Change. // *Synthese*, Vol. 68, 1986, No. 2, p. 275-307.
- Bruner, Jerome, Jacqueline Goodnow, and George Austin.** The Process of Concept Attainment. // Margolis, Eric and Stephen Laurence (eds.). *Concepts: Core reading*. Cambridge, Massachusetts, The MIT Press, 1999, p. 101-123.
- Byrne, Alex.** On Misinterpreting Kripke's Wittgenstein. // *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. 56, 1996, No. 2, p. 339-343.
- Carroll, David W.** *Psychology of Language*. 4th ed. Belmont, Wadsworth/Thomson Learning, 2004.
- Davis, Wayne A.** *Meaning, Expression, and Thoughts*. Cambridge University Press, 2003.
- Fodor, Jerry A.** *Concepts: Where Cognitive Science Went Wrong*. Oxford, Oxford University Press, 1998.
- Fodor, Jerry A.** *Representations: Philosophical Essays on the Foundations of Cognitive Science*. Cambridge, Massachusetts, The MIT Press, 1981.
- Fodor, Jerry, and Ernie Lepore.** Brandom Beleaguered. // Weiss, Bernard and Jeremy Wanderer (eds.). *Reading Brandom: On Making It Explicit*. Routledge, 2010, p. 181-193. (First published in *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. 74, 2007, No. 3 (Symposium), p. 677-691.
- Fodor, Jerry, and Ernie Lepore.** Brandom's Burdens: Compositionality and Inferentialism. // *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. 63, 2001, No. 2, p. 465-481.
- Gibbard, Allan.** Thoughts, Norms, and Discursive Practice. // Weiss, Bernard and Jeremy Wanderer (eds.). *Reading Brandom: On Making It Explicit*. Routledge, 2010, p. 15-31. (First published in *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. 56, 1996, No. 3, p. 699-717.)
- Goldfarb, Warren.** Kripke on Wittgenstein on Rules. // *The Journal of Philosophy*, Vol. 82, 1985, No. 9, p. 471-488.
- Graham, Peter J.** Brandom on Singular Terms. // *Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition*, Vol. 93, 1999, No. 3, p. 247-264.
- Grönert, Peter.** Brandom's Solution to the Objectivity Problem. // Stekeler-Weinhofer, Pirmin (ed.). *The Pragmatics of Making It Explicit*. John Benjamins Publishing Company, 2008, p. 147-161. (Benjamins Current Topics, No. 15)

- Hacker, Peter M. S.** *Insight and Illusion: Themes in the Philosophy of Wittgenstein.* (rev. ed.). Oxford, Clarendon press, 1986.
- Hale, Bob and Crispin Wright.** Assertibilist Truth and Objective Content: Still Inexplicit? // Weiss, Bernard and Jeremy Wanderer (eds.). *Reading Brandom: On Making It Explicit.* Routledge, 2010, p. 276-293.
- Hattiangadi, Anandi.** Making It Implicit: Brandom on Rule Following. // *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. 66, 2003, No. 2, p. 419-431.
- Hoffman, Paul.** Kripke on Private Language. // *Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition*, Vol. 47, 1985, No. 1, p. 23-28.
- Horwich, Paul.** *Meaning.* Oxford, Oxford University Press, 1998.
- Horwich, Paul.** *Truth.* 2nd ed. Oxford, Oxford University Press, 1998. (1st ed. Oxford, Blackwell, 1980.)
- Jackendoff, Ray.** *Languages of the Mind: Essays on Mental Representation.* Cambridge, Massachusetts, The MIT Press, 1992.
- Jackendoff, Ray.** What Is a Concept, That a Person May Grasp It? // Margolis, Eric, and Stephen Laurence (eds.). *Concepts: Core reading.* Cambridge, Massachusetts, The MIT Press, 1999, p. 300-333. (First published in *Mind and Language*, Vol. 4, 1989, No. 1-2, p. 68-102.)
- Kopytko, Roman.** Philosophy and Pragmatics: A Language-game with Ludwig Wittgenstein. // *Journal of Pragmatics*, Vol. 39, 2007, No. 5, p. 792-812.
- Kripke, Saul.** *Wittgenstein on Rules and Private Language: An Elementary Exposition.* Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1982.
- Lakoff, George.** Cognitive Models and Prototype Theory. // Margolis, Eric, and Stephen Laurence (eds.). *Concepts: Core reading.* Cambridge, Massachusetts, The MIT Press, 1999, p. 391-421. (First published in Neisser, Ulric (ed.). *Concepts and Conceptual Development: Ecological and Intellectual facts in Categorization.* Cambridge and New York: Cambridge University Press, 1987, p. 63-100.)
- Laurence, Stephen.** *Naturalism and Language: A Study of the Nature of Linguistic Kinds and Mental Representation.* PhD thesis, Rutgers University, 1993.
- Laurence, Stephen and Eric Margolis.** Concepts and Cognitive Science. // Margolis, Eric and Stephen Laurence (eds.). *Concepts: Core reading.* Cambridge, Massachusetts, The MIT Press, 1999, p. 3-81.
- Macbeth, Danielle.** Brandom on Inference and the Expressive Role of Logic. // *Philosophical Issues*, Vol. 8, 1997, Truth, p. 169-179.

- Macbeth, Danielle.** Inference, Meaning, and Truth in Brandom, Sellars, and Frege. // Weiss, Bernard and Jeremy Wanderer (eds.). *Reading Brandom: On Making It Explicit*. Routledge, 2010, p. 197-212.
- MacFarlane, John.** Pragmatism and Inferentialism. // Weiss, Bernard and Jeremy Wanderer (eds.). *Reading Brandom: On Making It Explicit*. Routledge, 2010, p. 81-95.
- Margolis, Eric.** How to Acquire a Concept? // Margolis, Eric and Stephen Laurence (eds.). *Concepts: Core reading*. Cambridge, Massachusetts, The MIT Press, 1999, p. 548-567. First published in *Mind and Language*, Vol. 13, 1998, No. 3, p. 347-369.
- Marshall, David.** The Implications of Robert Brandom's Inferentialism for Intellectual History. // *History and Theory*, Vol. 52, 2013, No. 1, p. 1-31.
- McCullagh, Mark.** Inferentialism and Singular Reference. // *Canadian Journal of Philosophy*, Vol. 35, 2005, No. 2, p. 183-220.
- McDowell, John.** Brandom on Observation. // Weiss, Bernard and Jeremy Wanderer (eds.). *Reading Brandom: On Making It Explicit*. Routledge, 2010, p. 129-144.
- McDowell, John.** Brandom on Representation and Inference. // *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. 57, 1997, No. 1, p. 157-162.
- McDowell, John.** *Mind and World*. Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1994. (Reissued with a new introduction, 1996).
- McDowell, John.** *The Engaged Intellect: Philosophical Essays*. Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 2009.
- McDowell, John.** Wittgenstein on Following a Rule. // *Synthese*, Vol. 58, 1984, No. 3, p. 325-363. (Repr. in Moore, Adrian W. (ed.). *Meaning and Reference*. Oxford, Oxford University Press, 1993, p. 257-293. (Oxford Readings in Philosophy)).
- McGinn, Colin.** *Wittgenstein on Meaning: An Interpretation and Evaluation*. Oxford, Blackwell, 1984.
- Millikan, Ruth Garrett.** The Father, the Son, and the Daughter: Sellars, Brandom, and Millikan. // Stekeler-Weinthofer, Pirmin (ed.). *The Pragmatics of Making It Explicit*. John Benjamins Publishing Company, 2008, p. 53-64. (Benjamins Current Topics, No. 15)
- Murphy, Gregory L.** *The Big Book of Concepts*. The MIT Press, 2002.
- Nersessian, Nancy J.** *Creating Scientific Concepts*. Cambridge, Massachusetts, The MIT Press, 2008.
- Popper, Miroslav.** Introduction. Normativity: Approaches, Polemics, Problems. // *Human Affairs*, Vol. 17, 2007, No. 1, p. 3-9.

- Prien, Bernd.** Naturalistic Descriptions and Normative-Intentional Interpretations. // *Human Affairs*, Vol. 17, 2007, No. 1, p. 22-32.
- Prinz, Jesse J.** *Furnishing the Mind: Concepts and Their Perceptual Basis*. Cambridge, Massachusetts, The MIT Press, 2002.
- Queiroz, João, Floyd Merrell.** Semiosis and Pragmatism: Toward a Dynamic Concept of Meaning. // *Sign Systems Studies*, Vol. 34, 2006, No. 1, p. 37-65.
- Rosenkranz, Sven.** Farewell to Objectivity: A Critique of Brandom. // *The Philosophical Quarterly*, Vol. 51, 2001, No. 203, p. 232-237.
- Rosch, Eleanor.** Natural categories. // *Cognitive Psychology*, Vol. 4, 1973, No. 3, p. 328-350.
- Rosch, Eleanor.** Principles of Categorization. // Margolis, Eric, and Stephen Laurence (eds.). *Concepts: Core reading*. Cambridge, Massachusetts, The MIT Press, 1999, p. 188-206. (First published in Rosch, Eleanor and Barbara B. Lloyd (eds.). *Cognition and categorization*. Hillsdale, NJ, Lawrence Erlbaum, 1978, p. 27-48)
- Scharp, Kevin A.** Scorekeeping in a Defective Language Game. // Stekeler-Weinthofer, Pirmin (ed.). *The Pragmatics of Making It Explicit*. John Benjamins Publishing Company, 2008, p. 187-208. (Benjamins Current Topics, No. 15)
- Schumann, Claudia.** Conceptual Objectivity and its Difficulties in Brandom's Rationalist Pragmatism. // *Critique and Humanism Journal* (сп. Критика и хуманизъм), Vol. 26, 2008, p. 77-93.
- Sellars, Wilfrid.** *Empiricism and the Philosophy of Mind*. Edited in Hypertext by Andrew Chrucky, 1995, p. 127-196. <<http://selfpace.uconn.edu/class/percep/SellarsEmpPhilMind.pdf>, 17.02.2011>
- Sellars, Wilfrid.** More on Givenness and Explanatory Coherence. // Pappas, George S. (ed.). *Justification and Knowledge: New Studies in Epistemology*. Dordrecht, D. Reidel Publishing Co., 1979, p. 169-182. (Philosophical Studies Series, Vol. 17). (Repr. in Dancy, Jonathan (ed.). *Perceptual Knowledge*. Oxford, Oxford University Press, 1988, p. 177-191).
- Shapiro, Lionel.** Brandom on the Normativity of Meaning. // *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. 68, 2004, No. 1, p. 141-160.
. 1999. <<http://cogprints.ecs.soton.ac.uk/archive/00002259>, 04.08.2010>
- Smith, Edward E., Daniel N. Olson, Lance J. Rips, and Margaret Keane.** Combining Prototypes: A Selective Modification Model. // Margolis, Eric and Stephen Laurence

- (eds.). *Concepts: Core reading*. Cambridge, Massachusetts, The MIT Press, 1999, p. 352-390. (First published in *Cognitive Science*, Vol. 12, 1988, No. 4, p. 485-527.)
- Smokrović, Nenad.** Semantic Naturalism and Normativity. // *Croatian Journal of Philosophy*, Vol. 2, 2002, No. 4, p. 71-81.
- Stekeler-Weithofer, Pirmin.** Formal Truth and Objective Reference in an Inferentialist Setting. // Stekeler-Weithofer, Pirmin (ed.). *The Pragmatics of Making It Explicit*. John Benjamins Publishing Company, 2008, p. 7-34. (Benjamins Current Topics, No. 15)
- Taylor, Charles.** Language not Mysterious? // Weiss, Bernard and Jeremy Wanderer (eds.). *Reading Brandom: On Making It Explicit*. Routledge, 2010, p. 32-47.
- Višňovský, Emil.** Introductory: The Global Potential of Pragmatism. // *Human Affairs*, Vol. 19, 2009, No. 1, p. 1-9.
- Wanderer, Jeremy.** Brandom's Challenges. // Weiss, Bernard and Jeremy Wanderer (eds.). *Reading Brandom: On Making It Explicit*. Routledge, 2010, p. 96-114.
- White, Heath.** Brandom on Practical Reasons. // *The Philosophical Quarterly*, 2003, Vol. 53, No. 213, p. 566-572.
- Whiting, Daniel.** Meaning Holism and De Re Ascription. // *Canadian Journal of Philosophy*, Vol. 38, 2008, No. 4, p. 575-600.
- Wilson, George M.** Semantic Realism and Kripke's Wittgenstein. // *Philosophy and Phenomenological Research*, 1998, Vol. 58, No. 1, p. 99-122.
- Wilson, Mark.** Of Whales and Pendulums: A Reply to Brandom. // *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. 82, 2011, No. 1 (Special Symposium), p. 202-211.
- Wilson, Mark.** *Wandering Significance: An Essay on Conceptual Behaviour*. Oxford, Oxford University Press, 2006.
- Yu, Chen, and Dana H. Ballard.** A Unified Model of Early Word Learning: Integrating Statistical and Social Cues. // *Neurocomputing*, Vol. 70, 2007, No. 13, p. 2149-2165.